

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

МАТЕРІАЛИ
VI Міжнародної
науково-практичної конференції студентів та
молодих науковців
"НАУКА, ОСВІТА, СУСПІЛЬСТВО ОЧИМА
МОЛОДИХ"

Частина 1. Психолого-педагогічний напрям

14-15 травня 2013 року

м. Рівне

ББК72

НАУКА, ОСВІТА, СУСПІЛЬСТВО ОЧИМА МОЛОДИХ:

УДК 001+37+316.3

Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції

Н-34

студентів та молодих науковців. Частина 1, Психолого-педагогічний напрям. - Рівне: РВВ РДГУ, 2013. -217 с.

програмний комітет:

Постоловський Руслан Михайлович - кандидат історичних наук, професор,
ректор РДГУ - голова оргкомітету;

Поніманська Тамара Іллівна - кандидат педагогічних наук,
професор,

проректор з наукової роботи РДГУ - заступник голови оргкомітету;
Батишкіна Юлія Валеріївна - кандидат технічних наук, доцент - заступник
голови оргкомітету;

Гон Максим Мойсейович - доктор політичних наук, професор;

Павелків Роман Володимирович - доктор психологічних наук, професор;
Пальчевський Степан Сергійович - доктор педагогічних наук, професор;
Петрівський Ярослав Борисович - доктор технічних наук, професор;

Сяський Андрій Олексійович - доктор технічних наук, професор;

Бучко Василь Богданович - кандидат психологічних наук, доцент;

Воробйова Ірина Анатоліївна - кандидат педагогічних наук, доцент;

Галуха Любов Юріївна - кандидат історичних наук, доцент;

Дичківська Ілона Миколаївна - кандидат педагогічних наук, професор;
Мельник Віра Йосипівна - кандидат географічних наук, доцент;

Сілкова Галина Василівна - кандидат педагогічних наук, доцент;

Суржук Тетяна Борисівна - кандидат педагогічних наук, доцент;

Сяський Володимир Андрійович - кандидат технічних наук, доцент;
Чернігівець Тетяна Іванівна - кандидат педагогічних наук, доцент;

Черній Алла Леонідівна - кандидат політичних наук, доцент;

Хижнякова Надія Олександрівна - кандидат економічних наук, доцент.

Рекомендовано до друку Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол №9 від 26.04.2013р.)

Використання електронних засобів навчання з дисципліни “Цивільний захист”

Малинівська Людмила Іванівна

кандидат педагогічних наук, доцент

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Постановка проблеми. У ХХІ столітті здійснюється переорієнтування системи освіти налаштування на нові цінності, зумовлені гуманізацією педагогічного процесу міжособистісними відносинами. Випускник школи має стати конкурентоспроможною особистістю, що передбачає високий рівень володіння комунікативними вміннями, високим професіоналізмом, вміннями приймати самостійні рішення. У зв'язку з цим, у процесі навчання найпріоритетнішими є творча діяльність.

Впровадження нових освітніх технологій і принципів організації навчального процесу дозволяє забезпечити реалізацію нових моделей освіти і сприяє підвищенню конкурентоспроможності української професійної освіти міжнародному ринку освітніх послуг та розвитку його експорту. Стрімкий розвиток інформаційних технологій спричиняє зміни у змісті та організації навчання, у вимогах до рівня сформованості особистісних якостей випускників школи.

Головним питанням сьогодення в системі освіти є опанування учнями вмінь і навичок саморозвитку особистості, що значною мірою досягається шляхом впровадження інноваційних технологій, організації процесу навчання. Водночас слід пам'ятати, що будь-яку педагогічну технологію необхідно розглядати як цілісну систему в єдності компонентів і взаємозв'язків. Тому із низки найскладніших проблем, з якими стикається процес демократизації та реформування освіти, найсерйозніша зумовлена нестачею інформаційно-методичних видань і засобів навчання.

Сучасна науково-педагогічна діяльність вимагає пошуку нових методичних і методологічних підходів у процесі викладання навчальних курсів у ВНЗ, зокрема курсу «Цивільний захист». Йдеться насамперед про впровадження інформаційно-комунікативних технологій, які інтенсифікують процес навчання, підвищують його ефективність. Усім відомо, що процес навчання складний і багатогранний. Він досліджується давно, має багатовікову історію. Сучасна педагогіка не уявляє ефективного уроку без застосування технічних засобів навчання.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз праць вітчизняних та зарубіжних дослідників засвідчує, що на сьогоднішній день зростає увага соціально-філософських, психолого-педагогічних наук в пошуку нових підходів у процесі викладання навчальних дисциплін. Проблема засобів навчання завжди була предметом дослідження. Ще на початку ХХ сторіччя В. Стаюнін писав: “Достоїнство викладання кожного навчального предмета залежить скільки від особистості викладача, стільки ж і від тих навчальних засобів, якими він може вільно розпоряджатися. Без них у нього немає можливості задовольнити багатьом педагогічним вимогам, як би вони не здавалися йому ґрунтовними і розумними” [3]. У зв'язку з розвитком інформатики і екранно-звукових засобів для викладача стала очевидною нова сфера діяльності – освоєння і застосування сучасних ефективних засобів навчання.

Інтернет-технології акумулюють сучасні інновації в галузі інформаційних комп'ютерних технологій, а їхній розвиток дає підстави твердити, що з'являється можливість створити інтерактивне навчальне мовне середовище (навіть віртуальне мовне середовище) [1, с. 268].

Інтерактивність у сучасному розумінні – це активна двостороння взаємодія викладача і студента, що передбачає зацікавленість студента, творчу переосмисленість ним отриманих знань.

У зв'язку з цим до навчального процесу у сучасних загальноосвітніх закладах активно залучають новітні інтерактивні інтернет-технології, котрі допомагають урізноманітнити традиційні форми навчання.

На думку Л. Прессмана, “... процес навчання розглядається як діалектична цілісність, що включає складні і суперечливі підрозділи (ланки). Розвиток процесу навчання відбувається в результаті подолання властивих йому протиріч. У ході подолання цих протиріч визначну роль відіграють засоби навчання” [3]. Оскільки застосування технічних засобів навчання нині є насущною проблемою, у педагогіці стає особливо актуальною задача їхнього наукового обґрунтування, створення і використання.

Оскільки частина навчальних функцій передається технічному пристрою, виникають нові психологічні проблеми, які вимагають критичного перегляду фундаментальних положень педагогічної і психологічної теорій навчання. На думку Б. Ф. Ломова, Т. Гергей, Є. І. Машбица, сучасні педагогічні технології не можуть бути використані як методологічний засіб комп'ютеризації навчання.

Основою пізнавальних завдань, що включаються в зміст екранно-звукових засобів (далі – ЕЗЗ), є насамперед протиріччя між образним викладом умов і вербальним оформленням задачі.

Активізація навчального процесу найтіснішим чином пов'язана з формуванням стійкого пізнавального інтересу. Значення цієї особливості навчального процесу настільки велике, що деякі дидакти виділяють її як особливий дидактичний принцип усіялого стимулювання і мотивації позитивного ставлення особистості до навчання, слідування якому оптимізує навчальний процес. Окремі навчальні дії і навчальна діяльність у цілому, часто бувають сполучені не стільки з внутрішніми, ще не стійкими спонуканнями, скільки з побудниками зовнішнього плану. Стимуляція інтересів студентів реалізується арсеналом методичних засобів. Вона може бути здійснена, по-перше, через навчальний матеріал і, по-друге, через спеціальну організацію самого процесу навчання.

Активізація пізнавальних інтересів за допомогою змісту визначається новизною навчального матеріалу, що викликає орієнтовану реакцію студентів. Тут вирішальну роль відіграє оперативність ЕЗЗ.

Особливість подання навчального матеріалу засобами комп'ютера позначається і на оновленні засвоєних знань, тому що з їхньою допомогою відоме виглядає інакше, ніж під час вербального вивчення. Подаючи інформацію мовою образів, ЕЗЗ допомагають розкривати суть явищ і встановлювати нові взаємозв'язки знайомих об'єктів, розширювати і поглиблювати наявні знання. Використання комп'ютера на уроці спрямоване на реалізацію принципу оптимізації в навчальному процесі.

Мета даної статті полягає у визнанні сфери використання електронних засобів навчання з дисципліни “Цивільний захист”.

Виклад основного матеріалу. Велике значення має використання персонального комп'ютера як засобу проблемного навчання. Проблемне навчання розглядається в даний час у педагогіці як найбільш адекватний метод розвитку творчого мислення і тим самим відповідає сучасним задачам навчання: підготовці учня, що закінчив школу, до самостійного придбання знань і розв'язанню теоретичних практичних задач.

Навчання з використанням комп'ютера як засобу надбання, засвоєння, закріплення знань, розвитку мислення і контролю за цими процесами являє собою континуум різноманітних технологій: від найпростіших програм для закріплення навичок до інтелектуальних навчальних систем, що здійснюють рефлексивне керування навчанням, ведуть діалог з тим, кого навчають, мовою, близькою до звичайної, і в міру нагромадження досвіду навчання вдосконалюють стратегію.

На різних етапах комп'ютерного навчання на передній план виступають різні проблеми: як традиційні проблеми педагогіки, так і специфічні, пов'язані лише з використанням комп'ютера як засобу навчання (створення ефективних навчальних систем, у рамках яких дослідження традиційних психологічних проблем виконує лише допоміжну функцію). Застосування комп'ютера у процесі навчання показало, що раніше виявлені психологічні закономірності застосування знань і умінь втрачають свою значимість, здобувають нові форми чи видозмінюють старі.

На думку Є. І. Машбица, "...можна виділити два основних напрямки комп'ютеризації. Мета першого – забезпечити загальну комп'ютерну грамотність. У цьому випадку комп'ютер є об'єктом вивчення. Мета другого – використовувати комп'ютер як засіб, що підвищує ефективність навчання. Хоча ці напрямки не виключають один одного (наприклад, при формуванні комп'ютерної грамотності як навчальний засіб може використовуватись комп'ютер), проте кожен з них має свої особливості і вимагає рішення різних психологічних проблем. Психологічні проблеми, що виникають у рамках другого напрямку, визначаються аналізом навчальної програми як керуючою навчальною діяльністю. У такій програмі варто виділити два компоненти: навчальні матеріали (тексти, задачі, запитання, вправи і т. і.), а також програмний засіб, що визначає спосіб і послідовність подання цих матеріалів" [3, с.41].

Технічні засоби навчання займають особливе місце в системі наочності. З їхньою допомогою значно ефективніше відбувається виділення в предметі (а потім і збереження в пам'яті) визначених зовнішніх рис предмета, пов'язане з узагальненням, що абстрагує роботу свідомості. Проблема наочності особливо гостро стоїть перед викладачами Цивільного захисту у зв'язку з особливостями розглянутих понять. Це одна з найбільш складних проблем у психології, теорії і практиці.

Вивчення дисципліни «Цивільний захист» ґрунтується на конкретних фактах і уявленнях і виражає різноманітність переходу від чуттєвого до раціонального, від одиничного до загального, від конкретного до абстрактного і навпаки – від загального, абстрактного до одиничного, конкретного.

Однак проблема чуттєво-наочної опори в ряді методичних посібників розглядається обмежено, як засіб, що використовується для формування уявлень. А.Н. Леонтьєв підкреслював, що при використанні засобів наочності потрібно виходити з психологічної ролі, яку вони повинні відіграти в засвоєнні знань. У зв'язку з цим ним виділені дві функції наочності: перша спрямована на розширення чуттєвого досвіду, друга – на розкриття сутності досліджуваних процесів, явищ. Центральним моментом у проблемі наочності є питання про те, що повинно усвідомлюватися студентом у матеріалі, що йому викладається.

Часто студенти використовують знання, одержані з допомогою технічних засобів навчання, як переконливі приклади, аргументи, що підкріплюють важливі теоретичні положення. Таким чином, проблема наочності тісно пов'язана з проблемою актуалізації знань.

Проблема наочності розв'язується з допомогою моделювання явищ і процесів, що пов'язані з цивільним захистом.. Багато філософів при розкритті сутності наочності велике місце відводять знаковим моделям, образам-моделям, під наочністю яких розуміється чуттєва сприйнятливості того об'єкта, що виступає як модель. Під моделлю розуміється така уявна чи подумки матеріально реалізована система, яка відображає об'єкт чи явище так, що її вивчення дає нам нову інформацію про них.

У навчальному процесі часто доводиться вдаватись до моделювання. Моделями виступають і навчальні кіно- і відеофільми, телепередачі, схеми і багато чого іншого, але комп'ютер дозволяє вносити в процес навчання інтерактивний особистісний аспект. У навчальних фільмах, телепередачах учні бачать не сам об'єкт, процес чи явище, а їхнє відображення, максимально наближене до реального об'єкта і в той же час таке, що відрізняється від нього, певним чином організоване, що забезпечує умови для переходу від образу до логічного мислення. Дослідження ЕЗЗ, проведене Є.С. Решко, показує, що за наявності навчальних телепередач ведучим засобом, який створює проблемну ситуацію, є телебачення. Кінофрагменти, кінокільцівки, різні види статичної проекції використовуються вчителем для пошуку.

Сучасна педагогіка розглядає ПК у навчальному процесі як об'єкт вивчення з одного боку, а з другого – як засіб навчання, тобто розглядає два напрямки комп'ютеризації навчання. У першому випадку засвоєння знань, умінь і навичок веде до усвідомлення можливостей комп'ютера, іншими словами, веде до оволодіння комп'ютерною грамотністю. Можливість моделювання і прогнозування дозволяє відтворювати реальну обстановку дійсності. За своїми образотворчими можливостями ПК перевершує кіно і телебачення. У другому - комп'ютер є могутнім засобом підвищення ефективності навчання. Ці два напрямки і складають основу комп'ютеризації навчання як соціального процесу.

У традиційній педагогіці в процесі пояснення нового матеріалу навіть у досвідченого викладача рівень сприйняття різний: одні щось не зрозуміли; іншим це вже відоме; треті втратили нитку міркування; четверті в цей момент просто відвернулися, думаючи про щось своє. Цю проблему намагались розв'язати за допомогою більш індивідуалізованого програмованого навчання, але таке навчання не забезпечувало одну з необхідних умов активного залучення до навчального процесу – діалогу викладача і студента. Помітимо, що при програмованому навчанні звичайно використовується покадрове розчленування навчального матеріалу (кожен кадр містить навчальний текст, завдання, іноді рекомендацію з виконання завдання і оцінки правильності відповідей на запитання

з попереднього кадру навчальної програми), то комп'ютер дозволяє істотно змінити способи керування навчальною діяльністю, наприклад, ставлячи студентів у визначену ігрову ситуацію. Крім того, сам студент може задавати комп'ютерові кращу форму допомоги (наприклад, демонстрація способу розв'язування з докладними коментарями чи принцип рішення), спосіб викладу навчального матеріалу (розгорнутий чи стислий, з ілюстраціями чи без них і т. д.). Інакше кажучи, на відміну від програмованого навчання ПК не тільки спрямовує дії, але й сам керується ними, оскільки багато функцій керування передаються дітям. Дедалі більшого значення набуває в навчальному процесі інтегрований урок, що сприяє переносу розрізнених знань і умінь з різних дисциплін у цілісну єдність.

Усе вищевикладене переконливо доводить необхідність застосування комп'ютера на сучасному уроці, і не останнє місце використання комп'ютера починає посідати при вивченні предмета «Цивільний захист». Місце викладача на сучасному уроці поступово переходить у нові рамки: якщо викладач раніше ніс певну інформацію до студентів, то тепер, за наявності комп'ютерів, викладач спрямовує діяльність студентів у тому чи іншому руслі для досягнення тієї чи іншої мети. При вивченні фактично кожного розділу програми можна впроваджувати використання комп'ютера.

На сучасному етапі викладання дисципліни «Цивільний захист» впровадження уроків з використанням комп'ютера є необхідністю. Особливо це є доцільним на таких етапах уроку як «Вивчення нового матеріалу», зокрема місце викладання, який потребує більшої наочності. Ефективно використовувати комп'ютери для демонстрації надзвичайних ситуацій, тих чи інших характеристик, шляхів їх усунення тощо, перегляду відео фрагментів, учбових відео. Серед відеофільмів, що використовуються під час викладання курсу «Цивільний захист» популярністю у студентів користуються такі учбові відео: «Безпека при селях, оповзнях, лавинах», «Безпека при гідродинамічних аваріях», «Безпека при землетрусі», «Організація роботи пункту видачі засобів індивідуального захисту непрацюючому населенню». Дуже зручно використовувати комп'ютери під час перевірки домашніх завдань, а особливо тематичного оцінювання, коли кожному студенту дають завдання, яке знаходиться в комп'ютері, а результати відповідей спостерігають на центральному комп'ютері, що дає змогу з допомогою комп'ютера автоматично оцінити відповідь і виставити аргументовану оцінку. Для цього використовуються в основному можливості електронних таблиць Excel. Як приклад, для проведення модульного контролю з навчальної дисципліни «Цивільний захист» для студентів можна розробити тести в електронному вигляді.

Для ілюстрацій теоретичного матеріалу деяких розділів і тем програми предмета «Цивільний захист» з допомогою програми створення презентацій Power Point доцільно створювати уроки-демонстрації, з якими працюють студенти під час вивчення нового матеріалу. Демонстрації, як правило, супроводжуються поясненнями, але кожна з них створена так, що допускає і самостійну роботу під час практико-лабораторного курсу.

Крім того, наявність електронних засобів навчання дає можливість вести електронний журнал успішності студентів, який дає змогу не тільки швидко виставляти тематичні, семестрові та річні оцінки, а й аналізувати кількісні та якісні показники успішності з допомогою діаграм та графіків.

Не останнє місце у формуванні всебічно розвинутої особистості займають і різні комп'ютерні ігри, пов'язані з тематикою предмета «Цивільний захист». Вони покращують логічне мислення, аналіз тактичної ситуації і можливість використати свої знання на практиці.

Висновки. Застосування новітніх технологій має значні освітні можливості. Це сучасний засіб підвищення мотивації до навчання, перевага якого насамперед у тому, що студент сам обирає місце, час і темп навчання, має вільний доступ до інформації, може тренуватися і сам контролювати свої знання, уміння та навички. Крім того, застосування мультимедійних засобів на практичних заняттях дає змогу збільшити обсяг засвоєної інформації, активізувати роботу студентів тощо. Проте, незважаючи на процеси глобалізації, які стосуються й освітнього простору, варто пам'ятати, що залучення новітніх технологій до процесу навчання поліпшує якість презентації навчального матеріалу та забезпечує ефективність його засвоєння студентами, але має лише допоміжний характер, а центральним об'єктом навчального процесу залишається викладач.

Список використаних джерел

1. Довгий І. Освітні можливості інтернет-технологій у вивченні мови як іноземної / І. Довгий // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : Зб. наук. праць. – Львів, 2001. – Вип. 6. – С. 268–271.
2. Бовтенко М. А. Компьютерная лингводидактика / М. А. Бовтенко. – М. : Флинта : Наука, 2005. – 216 с.
3. Машбиц Е. И., Гергей Т. Психолого-педагогические проблемы эффективного применения компьютера в учебном процессе // Вопросы психологии. -1985. -№3. –с.41.
4. Методологічні рекомендації по проектуванню навчальних програм. Збірник наукових праць під редакцією Машбиц Е. І. Вип. 1-3. –К., 1999-2000 .
5. Машбиц Е. И. Психолого-педагогические проблемы компьютеризации обучения. М., 1988.
6. Машбиц Е. И., Смольсон М. П. та ін. Основи інформаційних технологій навчання. К., 1997.
7. Глушаков С. В., Сурядный А. С. Microsoft Office 2000. Учебный курс. Х., Фолио, 2002.
8. Глушаков С. В., Сурядный А. С. Персональный компьютер для учителя. Учебный курс. Х., Фолио, 2003.